

Kommissorium for liturgiarbejdsgruppe vedr. dåb og nadver

Indledning og baggrund

De to sakramenter dåb og nadver er konstituerende for folkekirken som evangelisk-luthersk kirke. Derfor er det, ikke mindst i et reformationsfejnings år, væsentligt med en gennemtænkning og drøftelse af dåben og nadveren, - historisk, aktuelt, liturgisk, sakramentalt, kirkeretligt, samfundsmæssigt, teologisk, - for at overveje og besinde sig på den lutherske arv i en nutidig sammenhæng og praksis.

Der er endvidere i de senere år blevet sat fokus på dåben på forskellig vis.

- En undersøgelse fra 2015, ”Dåb eller ej?”, viste, at ca. 10 % af de nybagte forældre, der er medlem af folkekirken, fravælger dåb af deres (spæd)børn. Som generel forklaring anføres, at børnene skal have mulighed for selv at tage stilling i forbindelse med konfirmation, hvor de evt. kan vælge dåben til. Det rejser spørgsmål om dåbssyn, ligesom det rejser spørgsmål om dåbens sakramentale betydning og nødvendighed teologisk og soteriologisk.
- På baggrund af de generelt faldende dåbstal rejses også et bredere spørgsmål om dåbens status i familien og i samfundet, - dåbens selvfølgelighed. Spørgsmålet om sammenhængen mellem dåb og medlemskab er tilsvarende blevet genstand for debat, dels hvorvidt dåb i folkekirken nødvendigvis fører til medlemskab af folkekirken, dels hvorvidt man vil kunne blive medlem af folkekirken uden at blive døbt. Det drejer sig i begge tilfælde om forholdet mellem dåb og menighed og om kirke- og embedssyn.
- Dåbsritualet er blevet genstand for en ’opritualisering’ i forskellige former: Præsten løfter barnet op til fremvisning i menigheden, fadderne lægger hånden på barnets hoved under Fader vor, fadderne deltager med oplæsning eller erklæringer, børn bringer dåbsvandet ind, dåbslys tændes og overdrages etc. Der er behov for en teologisk og liturgisk gennemtænkning af de inddragende tiltag. Det samme gælder de dåbstaler, som mange steder holdes inden dåben.
- Antallet af særskilte gudstjenester med dåb er stigende, og dermed antallet af dåb uden for højmessens/søndagsgudstjenesten. Det åbner for en drøftelse af, om der er behov for vejledende ritual for en sådan gudstjeneste.
- Bl.a. i forbindelse med dåb af konvertitter er spørgsmålet om mulighed for dåb ved neddykning frem for ved overøsning blevet rejst.
- Et særligt ritual for voksendåb er blevet efterspurgt. Dertil kommer undertiden ønsket om et ritual for genoptagelse i folkekirken, evt. en konfirmation for voksne, der efter et katekumenat eller tilsvarende forløb ønsker at få bekræftet deres dåb.

- Spørgsmål om sammenhæng mellem dåb og oplæring rejses på ny og i lyset af befolkningens øgede religiøse mangfoldighed, hvor der undertiden ønskes dåb af børn, hvis forældre ikke er medlem af folkekirken og evt. tilhører et andet trossamfund.
- Endvidere er der en række tilbagevendende spørgsmål f.eks. om betydningen af fuld tilspørgsel, placeringen af dåben i gudstjenesten, faddernes opgaver m.m.

Tilsvarende er der løbende en debat om nadveren og om nadversyn og nadverens betydning folkeligt og teologisk.

- Er der tale om et mindemåltid, eller om tilstedeværelse af den opstandne? Er nadveren et taksigelsesmåltid eller et forsoningssted? Hvor ligger vægten evangelisk-luthersk, og hvordan svarer det til den folkelige og folkekirkelige virkelighed? Samtidig rejses spørgsmål om elementernes karakter, og om forholdet mellem elementer og ord, og forståelsen af det hellige.
- Desuden ses også ændringer i ritualet i form af f.eks. udvidede bortsendelsesord og lokal udformning af nadverindledninger i forsøg på at tydeliggøre og forklare.
- Spørgsmålet om åbne eller lukkede nadverborde og hvorvidt ikke-kristne kan deltage i nadveren bliver aktuelt i stigende grad som befolkningssammensætningens religiøse mangfoldighed tager til.
- Både hvad angår dåb og nadver er der i forbindelse med de senere års ny formulerede bønner, kollekter og salmer, som anvendes i en række sogne, givet bud på tidssvarende tolkninger af sakramenterne.

Det synes således samlet set at være gavnligt med en gennemtænkning og drøftelse af dåb og nadver, historisk, aktuelt, liturgisk og teologisk, for at besinde sig på den lutherske arv i en nutidig sammenhæng og praksis. Vigtigt er i den forbindelse at få en grundig udredning af sakramentsforståelsen, hvad angår dåb såvel som nadver. Endeligt er det tilsvarende gudstjenesten også i forhold til sakramenterne væsentligt at overveje balancen mellem det fælles og det frie, idet præsterne aflægger løfte på at forvalte dåb og nadver efter de for folkekirken gældende forskrifter. Hvad er det helt centrale i dåb og nadver evangelisk-luthersk forstået, som må komme til udtryk i ritual og liturgi, og hvad kan evt. ligge i det frie rum, selvfølgelig på bekendelsesgrundlaget?

Kommissorium

Biskopperne ønsker på den baggrund at sætte et liturgisk arbejde i gang, hvad angår såvel dåb som nadver.

Det vil aktuelt ske gennem nedsættelse af et fagligt arbejdsudvalg med inddragelse af FUV og de teologiske fakulteter. Der bliver tale om et *fagligt* arbejdsudvalg, hvor der sikres et højt fagligt niveau som kan danne grundlag for og kvalificere de videre brede offentlige drøftelser og overvejelser.

Arbejdsudvalget skal undersøge: Dåb og nadver evangelisk-luthersk forstået, samt den sakramentsforståelse, der kommer til udtryk i folkekirkenes dåbs- og nadverpraksis.

I den forbindelse skal bemærkes, at der ikke tilstræbes konsensus i arbejdsudvalget, men derimod sigtes på at få gennemlyst og drøftet betydning, teologi, sakramentsforståelse, praksis mv. i forhold til dåb og nadver, også hvor der måtte være forskellige vinkler og fokus.

Arbejdet skal munde ud i en rapport (betænkning), som skal følges op af en åben konference og offentlig debat.

De eksisterende betænkninger fra hhv. 1971, ”En foreløbig revision af Højmessens (herunder dåb og nadver)”, og 1983, ”Dåb og brudevielse”, giver et værdifuldt historisk indblik i liturghistorien, men det vil være formålstjenligt at få inddraget nyere forskningsvinkler og tilgange til liturgi samt en teologisk refleksion over nutidens praksis som baggrund for de drøftelser og beslutninger, der følger.

Områder og emner, der skal belyses:

- En analyse og drøftelse af dåb og nadver evangelisk-luthersk forstået for at besinde sig på den lutherske arv i en nutidig sammenhæng og praksis.
- Hvordan er praksis i dag, både hvad angår dåb og nadver? Relevante foreliggende undersøgelser inddrages, samt generelle erfaringer. Der er ikke tale om en omfattende empirisk undersøgelse, men om ud fra det foreliggende at pege på tendenser og pejlemærker.
- Sakramentsforståelsen i folkekirken i dag gældende for dåb som nadver, som den kommer til udtryk i indledninger, bønner, salmer og fortolkninger, samt i det konkret performative, ritualets konkrete elementer og omgang med dem i dag.
- Konkrete emner og områder nævnt under *Indledning og baggrund*, gerne suppleret med andre erfaringer, spørgsmål og overvejelser. Hvilke tendenser og mønstre viser sig i en konkret folkekirkekontekst og hvilke pejlemærker og opmærksomhedspunkter kan og bør der i den forbindelse peges på vedr. dåb og nadver?

Det videre forløb:

Arbejdet i det faglige arbejdsudvalg og den rapport/betænkning, det vil munde ud i, skal bidrage til at kvalificere, men ikke styre den efterfølgende brede debat, idet der efter udvalgets/udvalgenes arbejde lægges op til åbne konferencer og offentlig drøftelse og diskussion med inddragelse af alle dele af folkekirken.

På baggrund af resultatet fra de faglige arbejdsudvalg og den efterfølgende debat tages der stilling til nedsættelse af et permanent liturgisk forum, der kan varetage et kontinuerligt arbejde med liturgi på landsplan. På baggrund af anbefalingerne fra arbejdsgruppen om autorisation og frihed drøftes og besluttet endvidere i det mellemliggende år, om der skal arbejdes hen mod vejledninger eller mere gennemgribende nye alter- og ritualbøger.

Praktiske forhold:

Udvalget vil bestå af mellem 8 og 12 mennesker med ekspertviden indenfor feltet, udpeget af biskopperne.

Konkret:

Anders-Christian Jacobsen (dr.theol., professor (mso) ved Afdeling for Teologi, Aarhus Universitet)

Arne Mårup (sognepræst, Hjerting Kirke, Esbjerg)

Bent Flemming Nielsen (dr.theol., professor ved Det Teologiske Fakultet, Københavns Universitet)

Birgitte Graakjær Hjort (ph.d., center- og afdelingsleder, FUV, Aarhus)

Bo Kristian Holm (ph.d., lektor ved Afdeling for Teologi, Aarhus Universitet)

Christian von Tangen Sivertsen (sognepræst, Nyborg Vor Frue Kirke, Nyborg)

Eva Tøjner Götke (sognepræst, Thomas Kingos Kirke, Odense)

Henning Kjær Thomsen (teologisk stiftskonsulent, Viborg Stift)

Kurt Ettrup Larsen (dr.theol., professor ved Menighedsfakultetet, Aarhus)

Marianne Frank Larsen (sognepræst, Vor Frue Kirke, Aarhus)

Thomas Reinholdt Rasmussen (provst, Hjørring Søndre Provsti, Hjørring)

Formand: Tine Lindhardt (biskop, Fyens Stift)

Fagsekretær: Nete Helene Enggaard (ph.d., Det Teologiske Fakultet, Københavns Universitet)

Tidshorisont: 2 år fra nedsættelse, dvs. fra januar 2017 – december 2018

Reference til: Biskopperne

Praktik: Sekretariat ved et af stifterne (Haderslev)

Arbejdsform: Internat Løgumkloster 4 x 3 dage + 4-6 x 1 dag i løbet af den 2 årige periode

Økonomi: kr. 3.578.100,- til alle tre fagudvalgs arbejde, samt rapporter og efterfølgende bred åben konference.

Februar 2016 og 2017

Elof Westergaard, Tine Lindhardt, Marianne Christiansen – på vegne af biskopperne